

С. П. Олійник, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри розвитку освітніх галузей ПАНО ім. М.В. Остроградського *Oliinyk Svitlana*. PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer, Chair of Educational Development, M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Ukraine
E-mail: oliinyk_s@pano.pl.ua
ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-2763-413X>

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ І ТЕХНІКИ УСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття, окреслюючи перспективи подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу, наголошує, що «освіта сприяє формуванню високої мовної культури і мовної компетентності громадян, поваги до державної мови» [1, С. 60-61]. Таким чином, особливого значення набуває робота, спрямована на формування культури української мови, починаючи з початкової ланки загальноосвітньої школи, оскільки набуті в початковій школі лінгвістичні знання і мовні вміння стають основою комунікативної досконалості та нормативного мовлення.

Як свідчить досвід, для підвищення ефективності оволодіння шестирічними першокласниками культурою і технікою усного мовлення в процесі засвоєння мовних знань необхідне впровадження науково обґрунтованої та методично доцільної педагогічної технології формування культури і техніки усного українського мовлення, що передбачає поетапне засвоєння основних комунікативних ознак культури мовлення, раціональне використання адекватних методів, прийомів і засобів розвитку мовлення, відповідну організацію навчально-мовленнєвої діяльності через лінгвістичну підтримку та побудову системи тренувальних вправ.

Розробляючи експериментальну технологію формування культури і техніки усного мовлення шестирічних першокласників на матеріалі Букваря, ми розробили систему тренувальних вправ, спрямованих на формування таких умінь: 1) володіти плавністю дихання, тобто без поспіху наповнювати легені достатньою для мовлення кількістю повітря, раціонально дозувати його в процесі вимови слів, словосполучень і виразів; 2) уміти керувати голосом, забезпечуючи дзвінке, різноманітне за висотою, силою, темпом і тембром (інтонацією) мовлення або читання вголос як виду мовленнєвої діяльності; 3) виробити навички точної, чіткої артикуляції (тобто роботи органів мовлення, спрямованої на творення звуків, іншими словами, це дикція) звуків; 4) засвоїти і досконало володіти орфоепічними (від грец. orthoepia - «правильна вимова») нормами.

Ця педтехнологія може бути успішно використана в умовах Нової української школи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методики формування в першокласників культури і техніки усного українського мовлення на уроках письма.

Ключові слова: педагогічна технологія, культура і техніка усного українського мовлення, система навчальних вправ.

Pedagogical Technology Of Formation Of The Fundamentals Of Culture And Techniques Of First-Graders' Oral Ukrainian Speech

The National Doctrine of the Development of Ukrainian Education in the 21st Century, outlining the prospects for further improvement of the educational process, emphasizes that “education contributes to the formation of high linguistic culture and linguistic competence of citizens, respect for the state language” [1, P. 60–61]. Thus, the work that is aimed at forming the Ukrainian language culture, starting with the primary level of the secondary school, becomes a special significance, as the acquired linguistic knowledge and language skills at primary school become the basis for communication excellence and normative speech.

As experience shows, in order to increase the efficiency of mastering the culture and technique of oral speech by six-year-old first-graders while mastering the language skills, it is necessary to introduce scientifically grounded and methodically appropriate pedagogical technology of formation of culture and technique of oral Ukrainian speech; it includes the step-by-step learning of the basic communicative features of speech culture, rational use of adequate methods, techniques and means of speech development, the appropriate organization of learning and speaking activities through linguistic support and the construction of training exercises system.

Developing the experimental technology of formation the culture and technique of the oral speech of the six-year-old first-graders, using the material of the ABC book, we have developed a system of training exercises aimed at formation the following skills: 1) have the fluency of breathing, that is, without haste to fill the lungs the sufficient amount of air to speak, rationally dosage it in the process of pronunciation of words, phrases and expressions; 2) be able to control the voice, providing sonorous, varied height, force, tempo and timbre (tone) of speech or reading aloud as a type of speech activity; 3) develop skills of accurate, clear articulation (that is, the work of speech organs aimed at creating sounds, in other words, it is diction) of sounds; 4) learn and perfectly use orthoepic (from orthoepia – “correct pronunciation”) norms.

The presented technology can be successfully used in the conditions of the New Ukrainian School.

We can see the prospects of further research in developing the methodology of forming first-graders' culture and techniques of oral Ukrainian speech at the lessons of writing.

Keywords: pedagogical technology, culture and technique of oral Ukrainian speech, system of training exercises.

Постановка проблеми. В умовах національного та соціально-культурного відтворення, становлення державності й демократизації суспільства, відродження інтелектуального і духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої ваги набуває культура усного мовлення – найважливішого засобу спілкування, виховання і всебічного розвитку особистості. Відповідно до сучасних потреб прийнято документи, які визначають шляхи реалізації наскрізного завдання в галузі мовної освіти – обов'язкового опанування кожним громадянином України української державної мови. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, окреслюючи перспективи подальшого вдосконалення освітнього процесу, наголошує, що освіта сприяє формуванню високої мовної культури та мовної компетентності громадян, поваги до державної мови [1, с. 60–61]. Відтак, особливої значущості набуває робота, спрямована на формування культури українського мовлення, починаючи з початкової ланки загальної середньої освіти, оскільки набуті в молодшому шкільному віці лінгвістичні знання та мовленнєві вміння стають підґрунтям комунікативної досконалості та нормативності мовлення.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема культури мовлення завжди була в центрі посиленої уваги вітчизняних лінгвістів і методистів (Н. Д. Бабич, І. К. Білодід, О. М. Біляєв, С. Я. Єрмоленко, М. А. Жовтобрюх, А. П. Каніщенко, А. П. Коваль, Л. І. Мацько, М. І. Пентилук, М. М. Пилинський, В. М. Русанівський та ін.). Ученими визначено питання мовної культури людини та суспільства, теорії мовної норми, комунікативні якості культури мовлення. Для нашого дослідження становлять інтерес лінгводидактичні засади навчання мови (А. М. Богуш, Н. А. Пашковська, А. Є. Супрун, О. Н. Хорошковська та ін.), психологічний та психолінгвістичний аспекти породження та особливостей усномовленнєвих висловлювань, які досліджували Л. С. Виготський, М. І. Жинкін, І. О. Зимня, О. О. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, І. О. Синиця та ін.

Успішному розв'язанню цієї проблеми сприяє низка дисертаційних досліджень (Л. В. Барановська, Л. М. Головата, В. А. Каліш, Г. А. Олійник, Т. П. Рукас, В. Д. Усатий та ін.). Однак дослідниками висвітлено питання вдосконалення мовної майстерності тих, хто вже одержав шкільну освіту, тоді як систематична робота щодо формування й удосконалення мовленнєвої культури саме учнів і учениць початкової школи залишається актуальною і водночас недостатньо розробленою. Окремі аспекти розвитку мовленнєвої культури школярів початкової ланки знаходимо,

аналізуючи дослідження методичного характеру: становлення і розвитку орфоепічних норм мовлення дітей молодшого шкільного віку (М. С. Вашуленко), прийоми вироблення в дітей навичок україномовного етикету (Р. М. Миронюк), формування орфографічних норм української мови у російськомовних першокласників (Р. І. Черновол-Ткаченко) тощо.

Метою пропонованої статті є оцінка шляхів оптимізації мовного виховання дітей молодшого шкільного віку, характеристика педагогічної технології формування культури і техніки усного українського мовлення першокласників.

Ця мета конкретизується в таких **завданнях**: як показує досвід, для підвищення ефективності опанування культури і техніки усного мовлення шестирічними першокласниками необхідно під час формування загальномовленнєвих умінь та навичок упроваджувати розроблену нами науково обґрунтовану та методично доцільну педагогічну технологію формування культури і техніки усного українського мовлення, яка включає поетапність засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури, раціональне використання адекватних методів, прийомів і засобів мовленнєвого розвитку, відповідну організацію навчально-мовленнєвої діяльності шляхом мовного забезпечення і побудови системи вправ.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням психологічних особливостей дітей шестирічного віку, використовуючи матеріал Букваря [2], було розроблено експериментальну систему навчальних вправ, спрямованих на формування умінь:

1) вільно володіти диханням, тобто без поспіху заповнювати легені достатньою для промовляння кількістю повітря, раціонально дозувати його при промовлянні слів, словосполучень і висловлювань;

2) уміло *керувати голосом*, забезпечуючи звучне, варійоване висотою, силою, темпом і тембром (забарвленням) говоріння або читання вголос як виду мовленнєвої діяльності;

3) *виробити навички* чіткої, ясної артикуляції звуків (тобто роботи мовних органів, спрямованих на творення звуків; інакше кажучи, – дикції);

4) засвоїти і бездоганно *оперувати орфоепічними* (від *орфоепія* – правильна вимова) *нормами*.

Однак, працюючи над виробленням умінь прилюдного говоріння або читання, слід бути свідомим того, що техніка мовлення сама по собі не існує. Вона є знаряддям, за допомогою якого втілюється зміст повідомлюваного. Задум виступу перед аудиторією, характер розмови, ситуація спілкування, а в читанні жанр (поетичний, прозовий), тема твору диктують їхнє інтонаційне

оформлення. Вироблення навички техніки мовлення треба починати із ознайомлення з текстом твору чи уривка, з усвідомлення характеру переданих у них думок.

У повсякденні мовець не задумується над тим, як дихає, бо дихання – природний процес. Його не помічають. Однак, наприклад, для спортсменів багатьох видів спорту важливо уміти дихати. Бігуни на спринтерських (коротких) і стаєрських (довгих) дистанціях досягають рекордів завдяки натренованому диханню.

Фізіологічний процес дихання здійснюється трьома фазами: повільний вдих – повільний видих – пауза. При говорінні (а також читанні) цей ритм порушується. Так, витративши повітря на проговорювання, мовцеві треба швидко підготувати легені до подальшого акту говоріння. Це й викликає скорочення першої фази (вдиху) дихання. Що ж до другої – видиху, то вона при говорінні одразу не наступає, як буває при звичайному диханні. Зумовлюється це необхідністю підготуватися до промовляння наступної фрази (під фразою розуміються і речення, і його частини, обмежені короткими паузами). Цим викликається пауза, якої при фізіологічному процесі дихання після першої фази немає. Видих при говорінні не довільний: він може бути швидкий і уповільнений, з паузами і без них. Залежить це від ситуації мовлення, задуму розповіді чи змісту твору при читанні. З цього легко зробити висновок, що процес говоріння і читання вголос вимагає уваги до керування диханням – важливим засобом техніки мовлення.

Розгляньмо сутність поняття «керування диханням».

Почнімо із запитання: яку кількість повітря слід набирати в процесі мовлення? Відповідь: повітря треба вдихати стільки, щоб вистачило проговорити (чи прочитати) відрізок мовлення до паузи, зумовленої логічним завершенням фрази і потребою чергового вдиху. Що ж для цього необхідно зробити?

Дехто гадає, що найкращий спосіб бути готовим до говоріння – вдихнути якомога більше повітря. Це – хибне переконання. Набраним по вінця повітрям можна не скористатися: воно вирветься в першу секунду. Про керування диханням у цьому випадку годі думати. В ефективному керуванні диханням важливу роль має розвинене грудно-черевне (глибинне) дихання. На відміну від плечового (поверхового), воно дає змогу повністю заповнити легені повітрям. Обсяг набраного при грудно-черевному диханні повітря уможливує вільно володіти голосом, тривалий час, не перериваючи мовленнєвого потоку, вести розмову або читати. Розвивати саме такий тип дихання – одне

із завдань освоєння техніки мовлення.

Ведучи розмову чи читаючи, не слід звільняти дихальний апарат до кінця. У ньому завжди має залишитися невеликий запас повітря. Це попередить квапливе поглинання повітря і забезпечить непомітний, беззвучний вдих. Звичайно вдихають і видихають через рот і через ніс. Гігієнічно виправданним вважається дихання через ніс. Годиться дотримуватись гігієнічного правила. Але, набираючи повітря носом, не обов'язково закривати рот.

Виконання вправ слід починати з глибоким переконанням, що вміти дихати – перший, але важливий крок до володіння голосом – головним інструментом виразності, дохідливості й естетичного впливу на співбесідника і слухача.

Наведемо приклади вправ на володіння диханням.

1. Простежте, як зовні виявляється грудно-черевне дихання. Грудна клітка дещо підіймається. Проте плечі не повинні ходити вгору-вниз. Повітря вдихайте носом, прагніть робити це беззвучно. Позбавляйтеся спокуси заповнювати легені по вінця.

2. Перевірте, як довго ви можете без поспіху видихати повітря до повного видиху (це – вправа без говоріння). Для цього зробіть спокійно глибокий вдих і повільно видихайте. Завдання вправи – розвинути грудно-черевне дихання. До такої вправи бажано вдаватися і надалі.

3. Про себе прочитайте вірш «Карпати» (уведіть у звичай обов'язкове ознайомлення з пропонуванним текстом при виконанні всіх наступних вправ):

Знов зелені стали гори навесні,
з полонини чути співи голосні.
І трембіти десь над горами гудуть,
то вівчарики з отарами ідуть.

Джерельце

Джерельце під вербою виблискує водою.
Прийду до нього й до ладу порозчищаю, обкладу.
І задзвенить, і заспіва вода джерельна, мов жива.

Кілька разів уголос прочитайте цей текст: а) читаючи вірш, зупиняйтесь наприкінці кожного рядка; під час пауз робіть вдих;

б) прочитуючи по два рядки, вдихайте глибоко, але непомітно і не по вінця.

4. На одному вдиху прочитайте кожен рядок чотиривірша, зупиняючись для видиху наприкінці:

Пісенька весняної води

З гір на долину біжу, стрибаю, рину.
Місточки збиваю, всі гребельки зриваю...

Леся Українка

5. Вивчіть напам'ять скоромовки. Вимовляйте

їх одним видихом.

- а) Марина варила, а Лариса солила.
- б) У полі просо, на просі роси.
Роса росила, коса косила.
- в) Кіт котив каток по току, коток попав на лапу коту.
- г) Ми носили воду в ситі, та дерева не політі.

Воду в ситі не носити, саду ситом не полити.

Згадаймо, що таке інтонація. Інтонація – поняття широке. Вона складається з низки елементів. Назвімо їх. Це – паузи, зміна висоти, сили, темпу, тембру (забарвлення) голосу, – тобто те, що характеризує його гнучкість.

Відомо, що роль пауз – відокремлювати одну від одної фрази, виділяти слово чи словосполучення, на які припадає логічний наголос. За висотою протиставляється вимова слів чи їх сполук – високо чи низько, за силою – сильно чи слабко, за темпом – швидко чи повільно. Тембральні розрізнення надто різноманітні: це і вираження лагідності чи грубості, і передача холодності або приязності, і відтворення байдужості чи зацікавленості. Сукупність засобів усного мовлення: паузи, висоти, сили, темпу, тембру, які оформляють висловлення, – становить інтонацію.

Жоден із названих елементів інтонації не існує окремо один від одного в звуковому потоці. Тільки у взаємозв'язку вони складають звукове вираження єдиного змістового цілого.

Завдяки інтонації досягається розрізнення речень за метою висловлювання – розповідних, питальних, спонукальних, за вираженням емоцій – окличних, неокличних. З її участю виділяються слова відповідно до їхнього смислового значення (логічний наголос), синтаксичної ролі (однорідні, відокремлені члени речення). Це відомо із шкільного курсу української мови.

Не підлягає сумніву, що ті, хто працює над цим посібником, тією чи іншою мірою володіють голосом: уміють виразно (ясно, чітко) читати, відповідно інтонувати запитання й оклик, дієприкметниковий та дієприслівниковий звороти і безсполучникове складне речення.

Пропонована робота над засвоєнням інтонації передбачає закріпити відоме і найголовніше – сформувані сталі навички усвідомленого використання інтонації як необхідного інструмента усного мовлення. Сприятиме цьому виконання вправ. Працюючи над ними, не слід домагатися чогось незвичного. Читання текстів чи декламування віршів мають бути природними, відповідними голосу читця чи декламатора. Тим більше не доцільно переймати інтонацію актора чи естрадного читця-декламатора. Не будучи природною для вас, вона не закріпиться і не перетвориться на постійну навичку. Доцільніше працювати над

удосконаленням власного голосу.

Із чого ж почати? Зі звичайного читання вголос. Бажано включити у свій розпорядок дня щоденне голосне читання щонайменше двох сторінок тексту будь-якого жанру: прозового, віршового, газетного. Мета таких вправ – натренувати очі в розширеному охопленні надрукованого тексту, привчити себе чути й контролювати чітку вимову звуків, виробити вміння добирати інтонаційне оформлення, відповідне змісту.

У набутті інтонаційної гнучкості голосу допоможе освоєння кожної зі складових частин інтонації. Почнемо з паузи.

Паузою, як відомо, закінчується речення. Великою чи малою – залежить від смислових зв'язків речень, об'єднаних у текст.

Пауза бере участь і в поділі висловлення на інтонаційно-смислові частини, що сприяє усвідомленню його змістового наповнення.

Місце паузи між синтагмами визначається змістом, вкладеним у конкретне висловлення. Тому межі синтагм можуть змінюватися залежно від того, що воліє сказати мовець або як декламатор розуміє й інтерпретує текст.

Вироблення гнучкості голосу потрібно починати з вправ на виділення і дотримання пауз як одного з істотних засобів оформлення думки.

1. Перед читанням наведених уривків ознайомтеся з кожним із них. Читаючи, дихайте вільно. Пам'ятайте, що мала пауза не свідчить про закінчення розповіді, тому синтагма не має інтонаційного завершення, як це спостерігається наприкінці висловлювання – речення.

а) Україна – край наш славний, аж по Чорне море.

Україна – і лан пишний, і степи, і гори.

б) Кожушок

Йшов сніжок на торжок продавати кожущок.

Кіт купив того кожуха, загорнувсь по самі вуха.

Як забіг у нім до хати, хутро стало розтавати.

Сів Воркотик за мішком та й умився кожущком.

Платон Воронько

Сила голосу залежить від правильної координації двох складників голосотворення: дихання й артикуляції (творення) звуків. Щоб голос був сильним, його необхідно забезпечити достатнім для інтенсивного промовляння струменем повітря. А тому є вимога – своєчасно і належно заповнювати легені повітрям. Це – одна з умов надання голосу сили. Другою умовою є підкреслена артикуляція звуків, яка виявляється в чіткості їх промовляння. Отже, енергійно видихуваний струм повітря й напружена артикуляція звуків створюють звучність мовлення.

Крім цього, силу голосу надає протягування наголошеного складу, що також пов'язано з умінням дихати.

Разом із роботою над подоланням беззвучності голосу необхідно навчитися співвідносити силу голосу з приміщенням, у якому доводиться говорити чи озвучувати текст.

Нарешті, застереження: не можна ототожнювати силу звучання з криком, оскільки поняття ці різні. Крик – це надмірно гучна вимова, яка супроводжується перенапруженням голосових зв'язок, що призводить до зриву голосу.

Такі найбільш суттєві рекомендації щодо подолання слабкості голосу. У досягненні успіху треба покладатися тільки на власне бажання і сумлінність при виконанні вправ, що передбачають розвиток глибокого дихання і чіткого промовляння звуків.

1. Для вироблення енергійності видиху і напруженості артикуляції пропонуємо такі завдання:

а) пошепки прочитайте наведений нижче текст; читайте так, щоб чути було всім присутнім у класі. Намагайтеся прочитувати кожне слово до кінця, не ковтаючи останніх складів. Зупиняйтеся наприкінці абзаців. Дотримуйтеся пауз усередині речень. Нагадуємо, що шепіт – це варіант усного мовлення, при якому звуки вимовляються без участі голосових зв'язок, але енергійно, ясно; б) цей же текст з усіма запропонованими вище застереженнями прочитайте вголос. Намагайтеся читати так, щоб вас було чути в приміщенні, де ви читаете.

2. Тричі прочитайте текст: один раз – пошепки, другий – тихим голосом, але з намаганням чітко промовляти кожен звук, третій – середнім, притаманним вам голосом. Зверніть увагу на те, чи чути ваш голос у приміщенні, де ви виконуєте вправу.

Як діждемо літа, то нажнемо жита,
літечко тепленьке, жито золотеньке.

Жали женчики, жали, серпики поламали.
Серпики золоті, женчики молоді.

Виконайте цю вправу ще раз.

3. Не поспішаючи, з властивою вашому голо- су силою читайте текст, протягуючи наголошені склади. Вслухайтесь у виразне (ясне і чітке) про- говорювання кожного звука, складу, слова. Робіть паузи і щоразу набирайте повітря.

Можна все на світі вибирати, сину,
вибрати не можна тільки Батьківщину.

Василь Симоненко

Голос кожної людини має три реєстри, тобто три частини звукоряду, які різняться за висотою звучання: низький, середній і високий. Середній –

той, який властивий мовцю: індивідуальний. Від цієї нейтральної відмітки голос може підвищу- ватись чи понижуватись. Таку зміну висоти зву- чання називають зміною тону (або тональності) голосу. За висотою тону варіюються речення роз- повідного, питального, спонукального типу.

Розповідне речення характеризується знижен- ням тональності наприкінці.

Питальні речення варіюють тональність залеж- но від того, яке із слів виділяється як основне для запитання.

Спонукальні речення характеризуються подов- женням і посиленням наголошеного складу в ін- тонаційно виділеному слові.

Наведемо приклади вправ.

1. Правильно проінтонуйте речення.

а) Косарі

Рано. А косарі в полі.
Вони косили просо.
На просі краплини роси.
Красиво в полі!

б) Сонце пече.

Липа цвіте.
Жито поспіває.
Коли це буває?

в) Ой вишеньки-черешеньки, червонії, спілі,
чого ж бо ви так високо вирости на гіллі?

г) Джміль

Піднімає джміль фіранку,
каже: «Доброго вам ранку!
Як вам, бджілко, ночувалось?
Чи дощу не почувалось?».

Ліна Костенко

Найвідчутніше різні тони розпізнаються при читанні діалогів. Простежте за зміною тональнос- ті при читанні вірша:

Зайчику, зайчику

(народна пісенька)

– Зайчику, зайчику, де ти бував?
– У березовім гайочку, на зеленому горбочку
квіточка зривав.
– А кого ти, зайчику, там зустрічав?
– Співучого соловейка на калиновім гіллі та
знайому лисоньку у старій норі.

Кілька разів прочитайте пісеньку. Щоб визна- чити тональний малюнок кожної репліки, можна скористатися такою порадою: слова автора чита- ти середнім тоном, репліки персонажа – високим або низьким.

Темп має істотну роль в усному мовленні й читанні.

При читанні рекомендується: діалог проговорювати швидко (помірно швидко!), монолог – повільно. Починати читання чи розповідь слід розміреним темпом, щоб налаштувати слухача на сприймання обставин оповіді чи змісту твору. У такому ж темпі необхідно завершувати читання чи розповідь.

Пропонуємо такі вправи.

1. Щоб розвинути чуття темпу, у різному темпі читайте кожну приповідку.

Коли мороз міцніє, тоді лід товстіє.
Хоч і мороз припікає, зате комарів немає.
Хоч лютий лютує, а весну чує.
Пташка красна пір'ям, а людина знанням.
Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють.

2. По кілька разів читайте скоромовки: спочатку повільно, а потім швидше і швидше. Чітко вимовляйте кожне слово.

а) Жатка в полі жито жне, жатку жайвір дожене.
б) У голубки-горлички туркотливе горлечко.
Горличка туркоче, горличка воркоче.
в) Бурі бобри брід перебрели, забули бобри забрати торби.

4. Як відомо, за розміром загадки короткі, але вони включають перелік важливих ознак (рис, дій), на яких ґрунтується відгадка. Тому загадку треба промовляти так, щоб слухач встиг почути і здогадатись про предмет загадки.

5. Прочитайте загадку, визначте паузи, наголо-сив в багатоскладових словах.

Білі овечки по небу блукали,
впали додолу, в річку попали.
Чорна корова всіх зборола.
А білий віл усіх звів.

Я багато підіймав,
бо велику силу мав,
без утоми я трудився,
будівельникам згодився.

На кожному уроці першокласники виконували вправи на артикуляцію звуків. Учням пропонувалися: мовна розминка, фонетична зарядка, ігри. Для цього використовувався матеріал букваря: чистомовки, скоромовки, загадки, вірші, смішинки, пісеньки, прислів'я, закликанки тощо.

Здійснене дослідження дає змогу зробити такі висновки: результати експериментального на-

вчання, проведеного в школах м. Полтави та Полтавської області, переконують, що розроблена методика формування культури і техніки усного українського мовлення першокласників, яка включає поетапність засвоєння основних комунікативних ознак мовленнєвої культури, раціональне використання адекватних методів, прийомів і засобів мовленнєвого розвитку, відповідну організацію навчально-мовленнєвої діяльності шляхом мовного забезпечення і побудови системи вправ, є ефективною, тому слід рекомендувати вчителям Нової української школи широко використовувати цю педагогічну технологію.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у розробленні інтерактивних педагогічних технологій формування культури і техніки усного українського мовлення учнів початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова. Буквар : Підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. К : Освіта, 2018. 112 с.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. К : Літера, 2018. 404 с.
4. Дорошенко С. І. Основи культури і техніки мовлення: Навчальний посібник / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ОВС, 2002. 144 с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 класи. К. : ТД ОСВІТА-ЦЕНТР+, 2018. 240 с.

REFERENCES

1. Babych N. D. (1990) *Osnovy kultury movlennia* [Basics of cultural broadcasting]. Lviv: Svit. [in Ukrainian].
2. Vashulenko M. S. (2018) *Ukrainska mova. Bukvar: Pidruch. dlia 1 kl. zakladiv zahalnoi serednoi osvity (u 2-kl chastyna)* [Ukrainian language. Primer: textbook for the 1st grade of general secondary education institutions (in 2 parts)]. Kyiv: Osvita. [in Ukrainian].
3. Vashulenko M. S. (2018) *Ukrainska mova i movlennia v pochatkovii shkoli: Metodichnyi posibnyk* [Ukrainian language and speech in primary school: a methodological guide]. Kyiv: Litera. [in Ukrainian].
4. Doroshenko S. I. (2018) *Osnovy kultury i tekhniky movlennia: Navchalnyi posibnyk* [Fundamentals of Speech Culture and Technique: A Study Guide]. Kharkiv: OVS, 2002. [in Ukrainian].
5. *Typovi osvichni prohramy dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity: 1-2 klasy* [Typical educational programs for general secondary education institutions: Grades 1-2.]. [in Ukrainian]

Цитувати: Олійник С. П. Педагогічна технологія формування основ культури і техніки усного українського мовлення першокласників. Постметодика. 2024. № 1. С. 57–62.

Oliinyk, S. P. (2024). Pedagogichna tekhnolohiia formuvannia osnov kultury i tekhniky usnogo ukrainskoho movlennia pershoklasnykiv [Pedagogical Technology of Formation of the Fundamentals of Culture and Techniques of the First-Graders' Oral Ukrainian Speech]. *Postmetodyka – Postmetodika*, 1(142). 57–62. URL: <https://ed.pano.pl.ua/handle/022518134/1805>